

Hommage à Joseph Wresinski

KISS GABRIELLA

„...a nyomor gyermeke voltam
és lelkem legmélyén férfikoromban is az maradtam.”¹

1962-ben született Pincehelyen. Egyetemi tanulmányait a JATE BTK magyar-orosz, majd francia szakán végezte. Jelenleg az SZTE BTK Francia Nyelvi és Irodalmi Tanszék oktatója, emellett az SZTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola PhD hallgatója.

Gyermekévek

¹Joseph Wresinski: *Szegények egyháza. Gilles Anouil beszélget Joseph atyával.* (Ford. Kakusziné Kiss Gabriella.) Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2010, 109.

²Uo. 14.

Visszatérés a gyökerekhez

³Jeunesse Ouvrière Chrétienne – Keresztény Ifjómunkás Mozgalom.

Bizonyára igaz, hogy minden alkotó világképére, életműve létrehozására számottevő hatást gyakorol az a makro- és mikrotársadalmi környezet, amelyből származik. Fokozottan igaz ez Joseph Wresinski esetében, akinek az életműve semmiképpen nem értelmezhető az életrajzi vonatkozások ismerete nélkül. Az ATD — Negyedik Világ Mozgalom létrehozása, működési elvei, a fokozatosan köré épülő humán és intézményi struktúra elemeiben és összességében is elválaszthatatlanok az életrajztól, minden vonatkozásban szerves egységet alkotnak.

1917. február 12-én született Angers-ban, Wladislaw Wresinski lengyel mérnök és Lucrecia Sellas spanyol tanítónő második gyermekeként. A világháború alatt átmenetinek remélt nélkülözés állandósul, az apa, miután minden kenyérkereső próbálkozása kudarcba fullad, mind durvább és erőszakosabb lesz, míg végül otthagyja a családot. A magára maradt édesanya mindennapos szívós küzdelmet folytat a nyomorral. Hallatlan elszántsága mellé, amellyel igyekszik eltartani a négy gyermeket, igen korán maguk a gyermekek is felzárkóznak. Joseph ötéves korától kezdve „dolgozik”. Tíz éven át minden reggel 7-kor ministrál a közeli kolostor templomának miséjén, aminek fejében ennivalót és némi pénzt kap. Így, bár nem éhezik, állandó létbizonytalanságban él, s egész életére mély nyomot hagy benne a rettenetes szegénység, és ami számára ennek legszörnyűbb velejárója, az állandó megaláztatás. „Ez (ti. az állandó megaláztatás) viszont egyúttal engem is bevezetett az erőszak világának ördögi körébe. Az erőszak volt az az eszköz, amellyel a mindennapok legkülönfélébb akadályaira, nehézségeire válaszolni lehetett. És anélkül, hogy tudatosult volna bennem, apámhoz hasonlóan én is általa mostam le magamról a számtalan megaláztatást, amelyet iszonyú szegénységünk miatt el kellett szenvedniünk.”²

A megalázott és kiszolgáltatott ember így válik számára testközelezi élménnyé, amely a későbbiekben alapvetően határozza majd meg az Istenről, a vallásról és az egyházzal kialakított képét.

Tizenhárom évesen cukrászmesterséget tanul, s egy időre eltávolodik az egyháztól, sőt egy ideig az ifjúkommunisták gyűléseire jár. Néhány év elteltével azonban, amikor kapcsolatba kerül a JOC³ szervezetével, ahol hasonlóan nehéz sorsú fiatalokkal találkozik, felélednek benne a cukrásztanulóként elszenvedett sérelmek emlé-

kei, ráébred helyzetük azonosságára és fokozatosan megerősödik benne a velük szemben érzett szolidaritás. Ekkor éled fel benne újra a hit, ekkor kezd újra imádkozni és gondol először arra, hogy pap legyen. „Az Eucharisztia ünneplése, az imádság az egyház közösségében számomra egyet jelentett azzal a vágygal, hogy elvigyem az Evangéliumot testvéreimnek, mindazoknak, akik ugyanazt az életet élték, mint anyám. És az a vágy, hogy küzdjek értük, hogy többé egyetlen család se lehessen olyan, mint az enyém, azt jelentette, hogy a megfeszített és feltámadt Jézus Krisztus pappá kellennem.”⁴

⁴Uo. 69.

Előképzettségének hiányosságai és a második világháború kitörése miatt csak számos viszontagság után folytathatja tanulmányait. Nemcsak a filozófia és teológia meghódításához, de a közösségbe való beilleszkedéshez is szükség van minden akaraterejére és kitartására. Kilóg a sorból, egy másik világ képviselője, amit lépten-nyomon éreztetnek is vele, s amit fájdalmasan él meg. A vakációk alatt üzemekben dolgozik, mélyszegénységben élő munkáscsaládokkal ismerkedik, akiknek nyomorúságát sajátjaként ismeri és érzi át. Miután visszatér a szemináriumba, a köztük szerzett tapasztalatokról feljegyzéseket készít, tudatosan arra készülve, hogy későbbi munkájában majd gyümölcsöztetni tudja ezeket.

„Úgy éreztem, hogyha pap leszek, hazamegyek, igazán az enyéim között leszek. Azt is éreztem, hogy ahhoz a Jézushoz csatlakozom, aki egyedül képes arra, hogy lényegi és átfogó választ adjon a nyomorultaknak. Jézus Krisztus volt az a válasz, melyet az élet kitagadottjai vártak.”⁵

⁵Uo. 70.

„Evezz a nyílt vízre és vedd ki hálódát”

Soissons-ban szentelik pappá 1946. június 29-én. Az ünnepélyes alkalomra választott jelmondat — „Evezz a nyílt vízre és vedd ki hálódát” — híven tükrözi azt a szándékát, hogy a társadalom „mélyvizébe”, a legszegényebbek közé vesse magát. Szentelését követően olyan helyre kéri magát, ahol „látható módon jelen van a nyomor”.⁶

⁶Uo. 95.

Tíz éven keresztül ipari és mezőgazdasági vidékek munkásnegyedeiben teljesít szolgálatot, kezdettől fogva azzal a határozott szándékkal, hogy osztozzon a legszegényebbek életében. Szenvedéllyel veti bele magát a munkába, akár a vasúti munkások, akár a falusi szegények pasztorációját kapja feladatául, és új színnel, új ötletekkel gazdagítja a papi gyűléseken felmerülő javaslatokat. Ám annak ellenére, hogy társai is hasonló közegben gyakorolják hivatásukat, a problémák megoldását nem ugyanúgy, nem ugyanabban látják. Távolságot teremt közöttük a tény, hogy Wresinski születésétől fogva *belülről*, saját bőrén tapasztalta meg a nyomor minden kínját, így a többiek gyakran értetlenül, megrökönyödéssel figyelik különös véleményeit, elgondolásait. Különcnek tartják, nem értik viselkedését olyannyira, hogy eljárójától szankciókat kérnek ellene. S már ekkor ráragad a nem feltétlenül együttérzésből született név: „a csőcselék papja”.

Fordulat

Püspöke, aki egyrészt tisztában van elszánt vágyával, hogy olyan helyen szolgálhasson, ahol a legszegényebbek sorsában osztozhat,

másrészt hogy megakadályozza Wresinski ellehetetlenülését az egyházmegye papjai körében, 1956-ban a valóban speciális helyzetű Noisy-le-Grand-ba küldi. A helység hajléktalantelepét két évvel korábban hozta létre Pierre Abbé egy olyan akció eredményeképpen, melyet „a jóság lázadása” néven tart számon a francia közvélemény. 1954 szokatlanul hideg telén, amikor többen is megfagytak Párizs utcáin, a Luxemburgi Rádióban drámai erejű felhívást intézett a rádióhallgatókhoz, melynek hatására lavinaszerű társadalmi megmozdulás bontakozott ki. Ekkor építették Párizs közelében a mintegy százötven család ideiglenes befogadására szánt szükségtelepet. A terület valójában egy használaton kívüli szeméttelep volt, s itt húzták fel a rostcementből készült, minden komfortot nélkülöző, döngölt földű hangárokat. Az ideiglenesnek szánt tábor azonban a várakozások ellenére nem ürült ki, évek múlva is ott állt, mintegy felkiáltójelként mutatva rá a társadalom lelkes fellángolását követő közömbösségre.

Ide érkezik tehát Wresinski 1956. július 14-én, és később így vall erről a sorsdöntő pillanatról: *„Egyszerre megéreztem, hogy ez itt előttem az én népem. Ezt nem lehet megmagyarázni, egyszerűen így történt. Ettől kezdve új fordulatot vett az életem. Mert azon a napon megfogadtam magamban, hogy ha maradok, mindent megteszek azért, hogy ezek a családok ott hagyhassák lábnyomukat a Vatikán, az Élysée Palota, az ENSZ lépcsőin... Az a szembeszökő nyomor, amely ebben a fullasztó hőségben és döbbenetes csöndben élém tárult, rabul ejtett.”*⁷

⁷Uo. 108.

Az első néhány hónapban a táborban jelen levő Emmausz Közösség munkájába kapcsolódik be, majd ugyanezen év novemberében — a versailles-i püspök rosszallása ellenére, aki azt szeretne volna, ha Wresinski a falu plébániájára költözik — a telep egyik barakkjában rendezkedik be. Szokatlan lépését az egyház végül hallgatólagosan elfogadja.

Jelenléte egyébként kezdetben nemcsak egyházi előjárói, hanem a táborlakó családok számára is sokkoló. Nincsenek hozzászokva sem ahhoz, hogy egy pap közöttük éljen, sem ahhoz, hogy ugyanolyan szegény legyen, mint ők, ahhoz pedig végképp nem, hogy ugyanúgy beszéljen, hogy hozzájuk hasonló felindulással reagáljon a nyomorúságos körülmények szülte kritikus helyzetekre. Könnyen dühbe gurul, de egy pillanat múlva ellágyul és karjába zárja, aki az imént felmérgette, s együtt sír vele fájdalmában. *„És főként, sosem a hiányosságokról vagy a nehézségekről beszél, hanem azt az erőt hangsúlyozza, amelyet bennük lát, s amely lehetővé teszi, hogy túllépjenek a kudarcokon és létrehozzanak valami jobbat.”*⁸ A táborba érkezésekor mintegy kétszázötven család él a telepen, és huszonhét karitatív szervezet segíti jól-rosszul a mindennapjaikat. Inkább rosszul, mint jól, hiszen a segítőnek szánt gesztusok még a legjobb esetben sem tettek mást, mint hogy hozzájárultak az elviselhetetlen állapotok konzerválásához. Ráadásul a segítségnyújtás hátterében számos esetben valójában e szervezetek öngazoló szándéka húzódott

⁸Jean-Claude Caillaux: *Petite vie de Joseph Wresinski*. Desclée de Brouwer, Paris, 2007, 53.

meg, ami csak még inkább megalázta az amúgy is nyomorúságos körülmények között élő családokat.

Mozgalom születik

Wresinski kezdetben nem tesz mást, mint hagyja, hogy a tábor élete egybefolyjon az övével. Ismerkedik a hellyel, a körülményekkel, az emberekkel, az emberek közötti viszonyokkal — és főként nem minősít, csak megfigyel, jelen van és meghallgatja a hozzá fordulókat. A táborban tapasztaltak hozzáépülnek a saját gyermekkorából őrzött emlékekhez, és egymást értelmezik számára. Fáj látnia, hogy csecsemők halnak meg a hidegtől és a gondozás hiányától, férfiak esnek egymásnak, mert nincs munkájuk és nincs, ami lekösse őket, anyák árulják magukat, hogy a napi ennivalóra jusson pénz és ne kényszerüljenek gyámságba adni gyermekeiket. Működését azzal kezdi, amit egyedül megtehet: szembeszáll a szülőkkel, akik koldulni küldik hozzá, vagy éppen nem küldik iskolába a gyerekeiket, reggelenként felébreszti a férfiakat, hogy menjenek dolgozni. És bár mind a falusiak, mind a hivatalok hiábavaló fáradozásnak tartják erőfeszítéseit, mondván, hogy „ezekkel” nem lehet mit kezdeni, Wresinski meg van győződve az ellenkezőjéről. Mélyen felháborítja, amikor ezeket az embereket a rájuk nehezedő stigmatizáló társadalmi megítélés „szociális eseteknek”, „beilleszkedésre képteleneknek” vagy „betegeknek” — s ami ebből következik: izolált problémáknak — tekinti, hiszen ő maga közös identitást fedez fel bennük.

Azzal egyidejűleg, hogy részt vesz a közös munkában, amellyel megteremtik a lét alapvető feltételeit (kutakat létesítenek, szigetelnek, csatornáznak, bevezetik az áramot stb.), olyan lépést tesz, amely gyökeresen különbözik a hagyományos értelemben vett karitatív megközelítéstől. Közfelháborodásra kisöpri a telepről a segélyszervezetek többségét, megszünteti az ingyenes ruhaosztást és a szegénykonyhát. Ezzel természetesen magára haragítja nemcsak ezeket a szervezeteket, de magukat a táborlakókat is, akik értetlenül és felháborodással próbálnak tiltakozni a döntés ellen, ám Wresinski ebben a kérdésben hajthatatlan. Minden további kezdeményezéshez a családok tevékeny közreműködésére számít, ehhez azonban nélkülözhetetlen, hogy megszabaduljanak a segélyek passzív elfogadásának mentalitásától. A telepen egy új gondolkodásmódnak kell megszületnie, amely nem alapulhat máson, mint hogy minden terv, minden elképzelés középpontjában a legszegényebbnek kell állnia. Az ő szemszögéből kell felülvizsgálni és újra tárgyalni minden olyan tervet és intézkedést, amely róla, ám nélküle született meg. A családok csak így válhatnak képessé arra, hogy közös életük valódi alakítói legyenek és döntéseikért felelősséget vállaljanak. A tábori intézmények közös létrehozásával pedig egy-egy lépéssel közelebb kerülnek a tőlük megtagadott jogok — így a munkához, a művelődéshez, az oktatáshoz, a családi élethez, az egészséghez, az igazsághoz, vagy éppen a spiritualitáshoz való jog — visszahódításához. A kezdeti „Család-iroda” helyett egyesületet hoznak létre,

⁹Joseph Wresinski:
i. m. 238.

¹⁰Így kapcsolódik a Mozgalomhoz többek között Alwine de Vos van Steenwijk, Hollandia egyik első diplomata asszonya, André Étesse, egy francia nagyvállalat helyettes vezérigazgatója, vagy Geneviève De Gaulle, a tábornok unokahúga, aki aztán hosszú ideig a franciaországi szervezet elnöki tisztét töltötte be.

Önkéntesek és családok közös útja

¹¹Joseph Wresinski:
Écrits et paroles aux volontaires. Éditions Saint Paul – Quart Monde, Paris, 1992.

melynek távlati célja — Wresinski megfogalmazásában —, hogy „közösen létrehozzuk a jobb élet anyagi feltételeit, hogy létrehozzuk a kultúra helyeit, hogy szolidaritást építsünk a táboron túli világgal, és hogy mindezek segítségével valódi életet adjunk egy népnek, hogy elfoglaltassuk vele az őt megillető helyet az emberiség történelmében és jövőjében.”⁹

Rövidesen azonban túl szűknek bizonyulnak az egyesületi keretek, így nem sokkal ezután, 1957-ben megszületik az ATD — Negyedik Világ Mozgalom, amely különböző elnevezésekkel működik, mielőtt 1976-ban elnyeri végleges, ma is használt nevét. A szervezet létrejöttét számos viszontagság övezi, hiszen a cégbíróságon történő bejegyzéshez a követelményeknek maradéktalanul megfelelő, büntetlen előéletű vezetőséget kell felmutatni, ami megoldhatatlan feladat elé állítja az alapítókat. Ebből a szükséghelyzetből fakad az ötlet, hogy kívülről, jelentős társadalmi pozíciókat betöltő személyek közül nyerjen meg embereket a Mozgalom számára. És a terv beválik: egyre hathatósabb segítség érkezik az induláshoz és működtetéshez nélkülözhetetlen számos területen, például a szükséges dokumentumok összeállításához vagy hivatalos ügyek intézéséhez. Az így bevont embereket pedig fokozatosan átformálja a közös feladatokból, sikerekből és kudarcokból összeálló tapasztalat, „szövetésesekké” válnak.¹⁰

Fiatalok is érkeznek, kezdetben csak a vakáció alatt, aztán hosszabb időre is, sőt vannak, akik visszajárnak. Néhányan még ennél is tovább mennek: feladva addigi életük biztonságát hosszú távra kötelezik el magukat. Belőlük lesznek az „Önkéntesek”, az ATD — Negyedik Világ Mozgalmának „kemény magja”. Ahhoz, hogy valaki csatlakozzon az Önkéntes Szolgálathoz, nem kell katolikusnak, sőt még csak hívőnek sem lennie. Egyedül az számít, hogy saját meggyőződésének alapján képes legyen elmenni a végsőkéig azon az úton, amely elismeri a legnyomorultabb ember jogát arra, hogy vallástól és ideológiától függetlenül az élet középpontjában állhasson, valamint minden ember jogát arra, hogy a különbözőségek ellenére egyé válhasson embertársaival. Az önkéntesek tehát a legkülönbélebb vallási vagy ideológiai beállítottságú férfiak és nők, akiknek az együtt gondolkodása és munkálkodása egyfajta nyitottságot jelent a Mozgalom számára. Jelenlétük, részvételük hamarosan létfontosságúvá válik, bár kezdetben maga Wresinski sem látja tisztán, milyen szerepet fognak betölteni a Mozgalomban.

Minden este összehívja őket, hogy az aznapi történéseket újra végiggondolják, egymással megosszák, és azokra közösen reflektáljanak. Hogy megtanulják meglátni a megnyilvánuló erőszak mögött a szenvedést, a magukra zárt ajtó mögött a bezártság elviselhetetlenségét, a gyermekek gondozásba vétele elleni tiltakozás mögött az irántuk érzett feltétlen, ugyanakkor tehetetlen szeretetet. Az *Écrits et paroles aux volontaires (Levelezések és beszélgetések az önkéntesekkel)*¹¹ számos ilyen megbeszélés lefolyását megörökíti, s a lapokról olyan ember képe rajzolódik ki, akinek semmire nincs kész

¹²Jean-Claude
Caillaux: i. m. 58.

válasza, „...hangosan gondolkodik, megosztja a többiekkel egyrészt kétségeit és kérdéseit, másrészt meggyőződéseit is, azt a határozott szándékot, amely lehetővé teszi, hogy a legszegényebbek maguk építsék ki azt az utat, amelyen járni kívánnak”.¹² Ezeknek a mindennapi feljegyzéseknek nem pusztán annyi a jelentőségük, hogy a munkatársakat rendszeres és módszeres reflexióra készítetik, hanem egyúttal megteremtik a Negyedik Világ elől mindeddig elzárt írásbeliséget, megörökítik korunk nyomorultjainak történetét.

A telepen eltöltött néhány első év az alapok lerakásának időszaka. A pillanatnyi, legégetőbb szükségletek kielégítésén túl még nem rajzolódik ki a jövő. A telepre érkező önkéntesek ismeretlen területre lépnek, ismeretlen játékszabályok szerint folytatják az életüket. Az viszont világosan látszik, hogy a formálódó szervezet a nyomorral akar szembeszállni, és ebben az egyenlőtlen küzdelemben a legfőbb vezérelv nem egyszerűen a szegényeknek, hanem a legszegényebbeknek adott prioritás. Különös hangsúlyt helyez arra, hogy ne válják hivatallá, mert személyesen és direkt módon az egyes ember elérését célozza meg. Ezzel egy olyan társadalom előképét kívánja megrajzolni, amelyben az a Másik a legfontosabb, akivel osztozni akarunk. Ugyanakkor az is világosan látszik, hogy a mélyszegénységben élő családok egyedül képtelenek változtatni helyzetükön. Az egyetlen megoldás, hogy a Mozgalom partnerekként kezeli őket, méghozzá olyan partnerekként, akik mindvégig őrzik kezdeményező szerepüket.

Azt a prizmat, melyen keresztül ezek az általános alapelvek elnyerik sajátos, konkrét értelmüket, a „családok” alkotják. A Mozgalom sajátos szótárában különleges hely illeti a *családok* szót. Wresinski — a hatóságok és a közvélemény értetlensége ellenére is — meggyőződéssel hirdette, hogy a mindenétől megfosztott, nincstelen ember számára a család a végső menedék: egyedül ott fogadják el, ott számít valakinek, ott találja meg önazonosságát. Számára a család a szabadság egyetlen színtere, a személyiségromboló mindennapos konfliktusok ellenére az emberi méltóság megélésének egyetlen esélye. Így aztán természetes, hogy kiáll azon családok mellett, amelyek megtagadják a gyermekek gyámságba vételét, és minden erejével támogatja azokat, amelyek iskolába küldik őket. Összegyűjti őket, hogy együtt hatékonyabban léphessenek föl gyermekeik jövőjéért. A legalapvetőbb egészségügyi feltételek megteremtése után rövid idővel óvodát és könyvtárat alapítanak, hamarosan pedig műhelyt, amelyben az asszonyok egy kis jövedelemre tehetnek szert, hogy ezzel segíthessék a családi költségvetést.

**A szegényekről szóló
tudás hiteles közvetítése**

¹³Alwine de Vos
van Steenwijk,
lásd 10. jegyzet.

A Mozgalom tehát — nevéhez híven — állandó mozgásban van, a mindinkább tudatosuló szükségletekhez igazodva reagál a valóságra. Az 50-as évek végén Wresinski az egyik önkéntest¹³ kutatóintézet létrehozásával bízta meg, amelynek az lesz a feladata, hogy a tudomány módszereivel tegye teljesebbé és a külvilág számára hitelesebbé a Mozgalom által a szegénységről és a szegényekről a társa-

¹⁴Joseph Wresinski:
Szegények egyháza,
i. m. 311.

dalom felé közvetített képet. Wresinski problematikusnak látja, hogy a társadalomtudományokban mindinkább teret hódító posztpozitivista irányzat abszolutizálja önmaga kutatási kategóriáit, és az adott „populációra mint tanulmányának tárgyára tekint”.¹⁴ Úgy véli, öntörvényű volta miatt valójában öncélúvá válik és ezzel elveszíti hitelességét. Az első tanácskozást még a telep egyik barakkjában rendezik 1960-ban, későbbi konferenciáik megrendezéséhez sikerül megnyerniük az UNESCO védnökségét. Ugyanebben az időszakban „Igloos” címmel folyóiratot alapítanak, amely egyrészt a telepen kívülre is eljuttatja a híreket a táborban zajló eseményekről, folyamatokról, másrészt teret ad a munkatársak tollából születő elemzéseknek és értékeléseknek. A megismerés, a megértés iránti vágy, valamint az a szándék, hogy a megismert és megértett igazságot átadja a társadalomnak, a Mozgalom állandó hajtómotorjává válik, és Wresinskit újabb és újabb utak keresésére ösztönzi. Tisztán látja, hogy a legszegényebbek társadalmi kirekesztettségének csak az vethet véget, ha valódi történetük eljut azokhoz, akik döntéshozói helyzetben vannak, s akik ettől kezdve nem tőlük függetlenül, nem is helyettük, hanem velük együtt hozzák meg a jelenre — és még inkább a jövőre — vonatkozó döntéseiket. Mélyen meg van győződve afelől, hogy végre meg kell adni a megszólalás jogát maguknak a mindeddig hallgatásra ítélt érintetteknek, mert alapvető és senki másától meg nem tudható üzenetük van a világ számára.

Terjeszkedés

A helyszínen végzett intenzív munkával párhuzamosan Wresinski sokat utazik. Már 1957-ben Svájcban fiatalokat verbuvál a Noisy-le-Grand-i táborban tervezett építkezésekhez. Megfordul Dániában, Hollandiában, Németországban, később más kontinensekre, Algériába, Indiába és az Egyesült Államokba látogat. Mindenhova azzal a céllal, hogy közvetlen tapasztalatokat szerezhessen a nyomor mindennütt hasonló és mégis más-más megnyilvánulásairól, hogy erőt adjon mindazoknak, akik anyagi és erkölcsi elismerés nélkül is a legelesettebbek mellé állnak — és ugyanakkor tapasztalataikból gazdagodva erőt merítsen önmaga és a franciaországi munkatársak számára.

¹⁵Utalás XXIII. János rádióinterjújára, mely a II. Vatikáni zsinat megnyitása előtt egy hónappal, 1962. szeptember 11-én hangzott el. A pontos idézet: „Az egyház (...) mindannyiunk, de különösképpen a szegények egyháza.”

A kezdeti „szörnyű évek” után tehát lassan körvonalazódni látszik az az ösvény, amelyen elindulva a kitűzött célok felé visz az út. A konkrét, szinte megszállottan végzett munka, reflexió, a közvetlen és közvetett munkatársakkal történő folyamatos és elmélyült konzultáción túl elvi megerősítést, fontos támaszt jelentett a II. Vatikáni zsinat is, amelynek kezdetén XXIII. János pápa kijelentette, „az egyház a szegények egyháza”.¹⁵

A Mozgalom tehát fokozatosan túlnő a Noisy-le-Grand-i tábor határain. 1964-ben az önkéntesek ott vannak már La Courneuve város La Campa nyomornegyedében is, sőt egyikük egy tengerentúli egyesület meghívására az Egyesült Államokban végzett munkába kapcsolódik be. 1965-től kezdődően minden évben közgyűlést hívnak össze, amelyen egyrészt a megelőző év tapasztalatait s a közeljövő

várható feladatait beszélük meg, másrészt — és legalább ekkora hangsúllyal — az ezekkel kapcsolatos kérdéseiket, kétélyeiket is megoszthatják egymással, ami szerepük, identitásuk tudatosításához és megerősítéséhez járul hozzá. Soraikhoz egyre több „szövetséges” csatlakozik, így a családok között végzett munka is fokozatosan mind sokrétűbbé válik. 1967-ben Franciaországban az Edhis Kiadó jóvoltából ismét megjelenik a francia forradalom „előestéjének” nagy hatású manifesztuma, a Panaszfüzetek. Ennek inspirációjából ugyanabban az évben a Mozgalom kiadja az „Új panaszfüzeteket”, amelybe maguk a családok írnak. A kiadvány alcíme: Egy nép megszólal. Tulajdonképpen ez az első lépés a Negyedik Világ nyilvánosság előtti megszólalásának folyamatában, amely aztán „az utca egyetemének” létrejöttéhez vezet. A Noisy-le-Grand-ban megszervezett első rendezvény után a későbbi találkozókat Párizsban, nagyobb befogadóképességgel rendelkező helyszíneken tartják. A beszélgetések témáit a Negyedik Világ életéből merítik. A találkozók műfaja változatos: nyilvános előadásokat tartanak, vitákat szerveznek, folyamatos információs szolgálatot működtetnek. Az 1968-as események tanulsága Wresinski számára főként az, hogy a legszegényebbeket ez a társadalmi változás is az útszélén hagyja; nem pusztán arról van szó, hogy nincsenek jogaik, hanem egyszerűen ki vannak rekesztve az emberjogi küzdelmekből. Nem véletlen, hogy a Mozgalom ebben az évben kezdi a családokat nyilvánosan is „nép”-nek nevezni, és ugyancsak ebben az évben születik meg a „Negyedik Világ” elnevezés, amely azóta szerte a világon a népesség legmélyebb szegénységben élő csoportjainak megnevezésére szolgál. 1968-tól kezdve az Önkéntes Szervezet nyíltan vállalja a politikai jogokért vívott küzdelmet, és ugyancsak ettől kezdve a Mozgalom jelen van az önkormányzati, parlamenti és európai választási kampányokban is.

Wresinski kezdettől fogva nagy gondot fordít a művelődés, kiváltképpen a gyermekek, a fiatalok művelődésének megszervezésére. Az iskolában nemcsak a létfontosságú tárgyi tudás megszerzésének intézményes lehetőségét látja, hanem azoknak a — társadalmi léttel összefüggő — tapasztalatoknak a legjelentősebb színhelyét is, amelyekre minden gyermeknek, fiatalnak elengedhetetlenül szüksége van. Megvárva és megragadva azt a pillanatot, amelyben a családok képessé váltak arra, hogy saját maguk fogalmazzák meg szándékukat, 1977-ben tíz évre szóló programot indítanak be, melynek célja, hogy a telepeken megszűnjön az analfabetizmus és mindenkinél legyen valamiféle foglalkozása.

A 70-es évek folyamán a szervezet fokozatosan megveti a lábát Dél-Amerikában, Ázsiában, majd Afrikában is. A térbeli dimenziók megnövekedése vagy a tevékenységek megsokszorozódása és a kétségtelen eredmények azonban nem járnak együtt azzal, hogy az alapító vagy maga a Mozgalom a legszegényebbek egyetlen vagy leghitelesebb és tévedhetetlen képviselőjének kiáltaná ki magát. Egyik legfontosabb alapelve marad, hogy sose nehezedjék el, képes legyen önmaga

¹⁶Joseph Wresinski: *Szegények egyháza*, i. m. 301.

szüntelen megújítására, a helyzet és a szükségletek újjáértelmezésére és értékelésére. Hiszen annak idején éppen úgy és arra hozták létre, „*hogymozgásban tudjon maradni, hogy mindig útra készen álljon*”.¹⁶ Másik, ugyanolyan fontos sajátossága, hogy nem válaszként, hanem állandó kérdésfeltevés-ként, útkeresés-ként definiálja magát. Így sikerrel kerül ki olyan csapdákat, mint a nehézkes intézmények, a leegyszerűsítő menedzsment, a szegényeket tárgyiasító tudomány és a túlzott aktivitás, a gyorsaság és hatékonyság kényszerének kísértése.

A 80-as évek gyümölcsei

¹⁷Lásd *Paroles pour demain*. Desclée de Brouwer, Paris, 1986; *Culture et grande pauvreté*. Éditions Quart Monde, Paris, 2004; *Refuser la misère, une pensée politique née de l'action*. Cerf – Éditions Quart Monde, 2007.

Bár a vele egykorúak a nyugdíjas évek csendes örömeinek élhetnek, Wresinski fáradhatatlanul folytatja az egyre tágabb hatósugarú munkát. A kihívásoknak engedve hagyja, hogy a Mozgalom világméretűvé táguljon, könyveket ír,¹⁷ jelen van a médiában, részt vesz a Francia Köztársaság Gazdasági és Társadalmi Tanácsának munkájában. 1980-ban részvételével tartják meg a Mélyszegénység Állandó Értekezletének első szemináriumát, amely azóta négy kontinensen van jelen, s kettős célt állít maga elé: egyrészt mindig tovább haladni azon az úton, amelyen elérhetőek a még szegényebbek, még nyomorultabbak, másrészt fórumot teremteni mindazoknak, akik a nyomor felszámolásáért küzdenek, gyakran minden támogatás nélkül. Az útnak induló munkatársak azt a feladatot kapják legfontosabb útravalóul, hogy bízzák magukat a helyiekre, tőlük tanulják meg és tegyék magukévá az adott társadalom kultúráját és történelmét, mert csak így fogják sajátjuknak érezni a családok nehézségeit és reményeit, és csak így tudnak körükön valódi és tartós szolidaritáson alapuló kapcsolatokat teremteni.

1982-ben Brüsszelben ünneplik a Mozgalom 25. születésnapját. A mintegy tízezer fős ünneplő sokaság ez alkalomból petíciót intéz az európai országok vezetőihez, amelyben követeli, hogy a szegénységet és a társadalmi kirekesztést nyilvánítsák az alapvető emberi jogok megsértésének. Két évvel később, népes küldöttség élén az ENSZ New York-i székházában Perez de Cuellar főttitkárnak ad át 232.500 aláírással nyomatékosított petíciót.

A „Wresinski-jelentés”

Közben 1983-ban a Negyedik Világ fiataljainak küldöttségét vezető Rómába, ahol fogadja őket II. János Pál pápa. Franciaország Gazdasági és Társadalmi Tanácsában 1985-ben felkérlik, hogy készítsen jelentést a szegények és kirekesztettek helyzetéről a világban. A körülötte dolgozó munkatársak és társadalmi partnerek segítségével harminc év tapasztalatait sűríti bele a beadványba, amelyet óriási támogatottsággal, ellenszavazat nélkül fogadnak el 1987. február 11-én. Az azóta Wresinski-jelentésnek nevezett beadvány történelmi jelentőségű a szegénység elleni küzdelemben: most először fogalmazódik meg egy átfogó és következetes politikai akcióterv a mélyszegénység felszámolására. Ugyancsak a Mozgalom megalapításának 30. évfordulóján, 1987. október 17-én Párizsban, a Trocaderón, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata emlékkövének tőszomszédságában többszázazres tömeg jelenlétében elhelyezi azt az em-

¹⁸Eugène Notermans:
*Le père Joseph. La
passion de l'autre.*
Éditions Quart Monde,
Paris, 1992, 16.;
[http://www.joseph-
wresinski.org/IMG/pdf/Pa
ssion_de_l'autre_Noterm
ans.pdf](http://www.joseph-wresinski.org/IMG/pdf/Passion_de_l'autre_Notermans.pdf) (2013.02.22.)

lékkövet, amelybe vésve az alábbi olvasható: „Ahol az emberek arra vannak ítélve, hogy nyomorban éljenek, ott sérülnek az emberi jogok. Szent kötelességünk összefogni, hogy e jogoknak érvényt szerezzünk.”

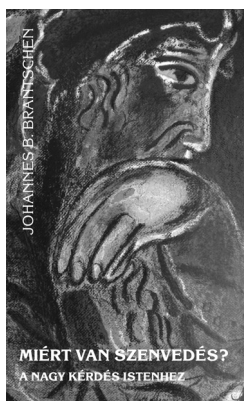
1988. február 14-én a suresnes-i kórházban szívműtétet hajtanak végre rajta, és az altatásból nem ébred fel. A műtét előtt orvosa azzal próbálja nyugtatni, hogy a beavatkozás az esetek többségében sikeres, mire Wresinski szellemesen azt válaszolja: „Mindnyájan tudjuk, doktor úr, hogy én — éppúgy, mint a Negyedik Világból bárki — a kisebbséghez tartozom.”¹⁸ Gyászszertartására a párizsi Notre Dame-ban kerül sor, testét az általa Méry-sur-Oise-ban építtetett kápolna kriptájában helyezik örök nyugalomra.

1990-ben az ENSZ Közgyűlése határozatban mondja ki, hogy a nyomor az emberi jogok megsértése, 1992 decemberében pedig október 17-ét a szegénység elleni küzdelem világnapjává nyilvánítja.

Epilógus helyett

1965-ben a hét állandó önkéntes ekképp fogalmazta meg a Mozgalom alapdokumentumát: „Minden ember, bármilyen legyen is, alapvető, elidegeníthetetlen értéket hordoz, ez adja emberi méltóságát.” Erre az alapelvre épül Wresinski Mozgalma, amelynek jelentősége az alapító halála óta eltelt huszonöt évben is egyre nőtt. Óriási életművének feldolgozása ma is tart, tudományos konferenciák szerveződnek munkássága köré, a Mozgalom a világ egyre több országában van jelen. A több mint fél évszázaddal ezelőtt megkezdett munka ma is égető aktualitását és a Wresinski által járt út érvényességét igazolja az a tény is, hogy az Európai Unió 2010-et a szegénység és a kirekesztés elleni küzdelemnek szentelte, a 2011-es esztendőt pedig az önkéntesség európai évévé nyilvánította.

A VIGILIA KIADÓ AJÁNLATA

JOHANNES B. BRANTSCHEN

Miért van szenvedés?

A nagy kérdés Istenhez

Amikor Johannes B. Brantschen beszélni mer a szenvedésről, akkor nem próbálja meg agyonmagyarázni a szenvedést vagy akár olcsó vigaszt nyújtani a szenvedőknek. Pusztán arra vállalkozik, hogy velük együtt érezve, de megszólítva az egészségeseket és a „boldogokat” is, utánagondoljon a szenvedés titkának. A könyv nyílt és őszinte tájékozódása segíthet eligazodnunk, hogy keresztény hittel hogyan lehet szembenézni a szenvedés tapasztalatával.

Ára: 1.800 Ft

Megvásárolható vagy megrendelhető

a Vigilia Kiadóhivatalban és a honlapunkon

Telefon: 486-4443; Fax: 468-4444; E-mail: vigilia@vigilia.hu;

Honlap: www.vigilia.hu